

**การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา
(Development of Learning Process Organization Based
on the Contemplative Education for Enhance
the Transformative Learning of Early Childhood
Pre-service Teachers: Case Study of Burapha University)**

ดร.ศิริประภา พงุทธิกุล*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และ 2) ศึกษาผลการเรียนรู้ 2 ด้าน ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าร่วมการวิจัย กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ 1) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ 2) การนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ไปใช้จริง และ 3) การนำเสนอผลการวิจัย ผู้เข้าร่วมการวิจัยคือนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 84 คน

ผลการวิจัย มีดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษามีโครงสร้าง ดังนี้ 1) ปรัชญาพื้นฐาน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์และกระบวนการที่สอดคล้องกัน 2) หลักการพื้นฐาน ได้แก่ การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การบูรณาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ การส่งเสริมบรรยากาศแห่งกัลยาณมิตรและ ความมีอิสระผ่อนคลาย การสร้างความหมายของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานด้วยตนเอง และการส่งเสริมแบบแผนกิจกรรมที่มีจังหวะสม่ำเสมอ 3) วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ นิสิตพัฒนาการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) เงื่อนไขของการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5) ลักษณะของกิจกรรม ประกอบด้วย การปฏิบัติผ่านความสงบนิ่ง การปฏิบัติผ่านการเคลื่อนไหว การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ การปฏิบัติแบบนักกิจกรรม การปฏิบัติผ่านพิธีกรรมตามประเพณี และการปฏิบัติผ่านความสัมพันธ์ 6) เนื้อหา ประกอบด้วย เนื้อหาตามรายวิชาและทักษะตามแนวคิดปัญญาศึกษา 7) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ได้แก่ การเตรียมพร้อมร่างกาย การรับประสบการณ์ใหม่ และ

* อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

การใคร่ครวญ การเรียนรู้ 8) แนวทางการประเมินผล ได้แก่ การประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ 9) แนวทางการนำไปใช้ และ 10) บทสรุป

2. ผลการเรียนรู้หลังเข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานมี 2 ประการ ได้แก่ 1.1) การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง พบว่า นิสิตได้เรียนรู้การมีสติกับปัจจุบันขณะ มีความเข้าใจตนเอง ยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติ ได้เรียนรู้วิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาตนเอง มีปัญญาในการน้อมดูใจอย่างใคร่ครวญ และพัฒนาการรับรู้รับฟังอย่างลึกซึ้ง 1.2) การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานต่อจิตสำนึกส่วนรวม พบว่า นิสิตเกิดการพัฒนาด้านความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มีการเปลี่ยนวิธีคิดมุมมอง และสัมพันธ์ภาพต่อผู้อื่นในทางที่สร้างสรรค์ การมีชุมชนกัลยาณมิตรที่ช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนพื้นฐานของขอบข่ายรายวิชา และ 2) นิสิตมีก้าวร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ทุกคน

คำสำคัญ : จิตตปัญญาศึกษา/ การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน/ กระบวนการเรียนรู้/ การศึกษาปฐมวัย/
นิสิตฝึกหัดครู

Abstract

The study design was a research and development using qualitative methods to collect data. The purposes were to 1) develop a learning process organization based on the contemplative education for early childhood pre-service teachers, and 2) study two kinds of learning outcomes: the transformative learning and the learning achievement of participants. The research procedure was divided into 3 phases which were 1) the development of learning process, 2) the field study of the process implementation, and 3) the conclusion of the research results. The research participants were 84 of junior and senior, early childhood pre-service teachers, faculty of education, Burapha University in academic year 2009.

The research findings were as follows:

1. The learning process organization based on the contemplative education consisted of 1) fundamental philosophies were humanistic value and holistic paradigm; 2) fundamental principles were contemplation, integral and connectedness, relaxation and good community of learning, self construct of transformation, and rhythm of activities; 3) purposes were to enhance the transformative learning and the learning achievement; 4) conditions of learning process organization; 5) characteristic of learning activities were stillness practices, movement practices, creation process practices, activist practices, ritual/cyclical practices, and relation practices; 6) contents consisted of each subjects content and contemplation skills; 7) the learning process consisted of three steps that were body and mind preparation, learning new experiences, and contemplating learning; 8) evaluation consisted of effective and efficiency of the learning process

implementation; 9) guidelines for implementation; and 10) conclusion

2. The learning outcomes after implementing learning process were 1) the transformative learning of participations consisted of two categories: 1.1) the transformative learning towards themselves was mindfulness, understanding of themselves, acceptability of natural reality, learning about varied methods to develop themselves, contemplation, and developing deep listening; and 1.2) the transformative learning towards social public spirit was understanding and loving-kindness to humankind, creation good relationship, and realized community to share experiences and learning, and 2) the percentage of all participants' learning achievement were at the "passed" level within the indicated criterion score.

Keywords : Contemplative Education/ Transformative Learning/ Learning Process/ Early Childhood/ Pre-service Teachers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่รุนแรงและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งคาปรา (2543) กล่าวว่าแก่นแท้ของทุกปัญหาล้วนสะท้อนมาจากวิกฤตการณ์เพียงหนึ่งเดียว คือ การใช้โลกทัศน์แบบแยกส่วน (Fragmentarist View) ที่ซึมแทรกเข้าไปในทุกศาสตร์ สำหรับด้านการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหาการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน นำความรู้ที่อยู่ภายนอกเป็นตัวตั้ง มุ่งสอนวิชาที่แยกเป็นหน่วยย่อย ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและการน้อมรับคุณค่าของความรู้ที่มีต่อชีวิตได้ การเผชิญวิกฤตการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของกระแสแห่งแนวการศึกษาใหม่ที่มุ่งพัฒนามิติด้านในและกระบวนการองค์รวม

การศึกษาในปัจจุบันที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่มีพลังพอที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจสถานการณ์ ความเป็นจริงที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิชาที่เป็นสิ่งภายนอกตัว ที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้เรียน เปรียบเหมือนเครื่องประดับตกแต่ง ไม่ว่าจะสวยงามเลิศเลอเพียงใด ถ้าจิตใจของ ผู้สวมใส่ยัง

เหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ก็ไม่ใช่ประโยชน์ของการพัฒนาที่แท้ได้ (ประเวศ วรรสี, 2547) ดังนั้น การพัฒนานิสิตควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างองค์รวม หากยังคงเน้นวิชาและความรู้ที่อยู่ภายนอกเป็นตัวตั้งอยู่ นิสิตก็จะเป็นแต่เพียงผู้ท่องจำ ยึดเอาความรู้มาเป็นเปลือกภายนอก ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียนที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้

จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ ผ่านความเจียมความลึกซึ้งแห่งจิต มีวิธีการหลากหลายบนหลักการแห่งการสังเกตอย่างมีสติกับปัจจุบันขณะ เพื่อความชัดเจนแห่งปัญญาคือเข้าถึงความจริง ความดี และความงาม เกิดความงอกงามภายใน และการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองและจิตสำนึกต่อส่วนรวม (Hart , 2003; Haynes, 2005; วิจักข์ พานิช, 2550; ประเวศ วรรสี, 2549; ชลลดา ทองทวี และคณะ, 2551)

หากเราเข้าใจและได้สัมผัสกับกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา เราจะสัมผัสได้ถึงความงามที่ทำให้จิตใจของเราขยายขึ้น เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ที่จะให้ เรียนรู้

ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิด มากขึ้น อันเป็นผลมาจากการลดอคติตัวตน จึงนำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ดำรงชีวิตเพื่อให้เกิดคุณค่าแก่คนรอบข้างอย่างแท้จริง (हत्यย อนุสรราชกิจ, 2549)

หลักการของจิตตปัญญาศึกษาปรากฏนับเป็นพันปีในการค้นหาองค์ความรู้และปัญญาภายใน ช่วยก่อให้เกิดกระบวนการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์และนำไปสู่การเกิดการหยั่งรู้ภายในใจ ตระหนักรู้ได้อย่างลึกซึ้งได้ (Hart, 2003) หลังจากนั้นจึงมีการเริ่มใช้อย่างเป็นทางการครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยยาร์โอะ มลรัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปีค.ศ.1947 สำหรับประเทศไทย กระแสความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางมากในปัจจุบัน

นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย เป็นครูที่จะต้องไปทำหน้าที่ดูแลและหล่อหลอมเด็กเล็กซึ่งมีพลังในการเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ และมีข้อจำกัดในการเรียนรู้เชิงนามธรรม โดยนัยนี้ หมายความว่าครูปฐมวัยถือเป็นบุคคลต้นแบบของผู้เรียน และต้องมีความสามารถในการจัดการศึกษาแบบองค์รวมอย่างแท้จริง การสอนเนื้อหาวิชาแบบเป็นทางการสำหรับเด็กเล็กนั้นถือได้ว่าไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของพวกเขาเลย ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับพัฒนานิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยจึงต้องเป็นแบบองค์รวม ไม่เน้นความรู้ซึ่งเป็นเพียงเปลือกภายนอก แต่ให้นิสิตสามารถเข้าถึงความรู้ พัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง และเข้าถึงความดีงามบนฐานของรายวิชาตามที่หลักสูตรกำหนด จะส่งผลให้นิสิตเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริงได้ ในขณะที่เดียวกัน ประสบการณ์ตรงของการจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่นิสิตได้รับ ย่อมเป็นต้นแบบที่ชัดเจนสำหรับเขาในการให้การศึกษแก่เด็กเล็กต่อไป

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนว จิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน

และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยขึ้น โดยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา เก็บข้อมูลเชิงคุณลักษณะกับกรณีศึกษาเพื่อให้สามารถค้นหาพัฒนา วิเคราะห์ให้เห็นสภาพการณ์ ปัจจัยเงื่อนไข การกระทำ ผลลัพธ์ของกระบวนการได้อย่างชัดเจน นำไปสู่การยกระดับเป็นข้อสรุปของลักษณะ ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีลักษณะองค์ประกอบ การสร้างเงื่อนไข ขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ 2 ด้าน ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประเด็นที่ศึกษา
  - 1.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
  - 1.2 ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองและจิตสำนึกต่อส่วนรวมของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

1.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขา วิชาการศึกษาปฐมวัยในรายวิชาที่นำกระบวนการจัดการ เรียนรู้ฯ ไปใช้

2. ผู้เข้าร่วมการวิจัย ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 ที่สมัครใจ เข้าร่วมการวิจัย รวมจำนวนทั้งสิ้น 84 คน

3. ระยะเวลาในการศึกษา การวิจัยและพัฒนา จนถึงนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่มกราคม 2552 ถึง พฤษภาคม 2553 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี 5 เดือน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดตปัญญาศึกษา หมายถึง แนวทางในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งบูรณาการใช้ในรายวิชาตาม หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อการพัฒนาเป็นองค์รวม เน้นการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ ผ่านความเสียสละ ความ ลึกซึ้งแห่งจิต มีวิธีการหลากหลายบนหลักการแห่งการ สังเกตอย่างมีสติกับปัจจุบันขณะ เพื่อความชัดเจนแห่ง ปัญหาคือเข้าถึงความจริง ความดีและความงาม เกิดการ เรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานทั้งต่อตนเองและจิตสำนึก ต่อส่วนรวม

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา ศึกษา หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในรายวิชา ตามหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัยบนพื้นฐานจิตตปัญญาศึกษา โครงสร้างของ กระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ประกอบด้วย ปรัชญา พื้นฐาน หลักการพื้นฐาน วัตถุประสงค์ เงื่อนไข ลักษณะ ของกิจกรรม เนื้อหา ขั้นตอนของการจัดกิจกรรม แนวทางการประเมินผล แนวทางการนำไปใช้ และ

บทสรุป ซึ่งขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมพร้อมกายใจ การรับประสบการณ์ใหม่ และการใคร่ครวญการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่มุ่งหวังนอกเหนือไปจากผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของแต่ละรายวิชา เมื่อนำกระบวนการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญาศึกษาไปบูรณาการ ใช้ในรายวิชาตามหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการเรียนรู้ ดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สำคัญสองประการ คือ การ เรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองและจิตสำนึกต่อ ส่วนรวม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมี ส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม ชี้นำ และการเขียนบันทึก ของผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ ที่วัดผลและประเมินผลตามรายวิชาแต่ละวิชาที่ผู้วิจัย นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ โดยมีสัดส่วน และรายละเอียดของวิธีการประเมินผล แตกต่างกันไปตามธรรมชาติและเนื้อหาของแต่ละวิชา แต่ โครงสร้างใหญ่ๆ ได้แก่ เวลาเรียน การมีส่วนร่วมในชั้น เรียน งานที่ได้รับมอบหมายทั้งรายบุคคลและกลุ่ม และการสอบประเมินความรู้ โดยผลที่ได้คิดเป็น ค่าร้อยละ แล้วจึงนำมาเทียบตามเกณฑ์การประเมินผลเป็นเกรด ตามระบบของมหาวิทยาลัยบูรพา

การดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย

1.1 การพัฒนาต้นแบบกระบวนการจัดการ เรียนรู้ฯ ก่อนทดลองใช้ ประกอบด้วย การทบทวนองค์ ความรู้ การพัฒนาและตรวจสอบความสามารถของผู้วิจัย ในฐานะผู้สอนหรือกระบวนการ ในการจัดการเรียนรู้ การ สร้างต้นแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ

1.2 การทดลองใช้ต้นแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดกรณีศึกษา ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 20 คน การสร้างสัมพันธภาพและการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา การดำเนินการตามต้นแบบกระบวนการจัดการการเรียนรู้ ในรายวิชา 405410 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวทอเดออร์ฟ เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา ใช้แบบบันทึกภาคสนาม แบบบันทึกการถอดความ แบบบันทึกการให้รหัสอุปกรณ์บันทึกภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต การเก็บชิ้นงาน และการทดสอบความรู้

1.3 การสรุป วิเคราะห์ ประเมินผลและปรับปรุงต้นแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ จากการทดลองใช้เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ระยะที่ 2 การนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทอเดออร์ฟไปใช้จริง ประกอบด้วย

2.1 การกำหนดกรณีศึกษา ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 3 กลุ่มเรียน รวมทั้งสิ้น 62 คน

2.2 การสร้างสัมพันธภาพและการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา

2.3 การดำเนินการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ในรายวิชา 405409 วัฒนธรรมไทยและท้องถิ่นศึกษา เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา โดยใช้เครื่องมือและวิธีการเช่นเดียวกับระยะที่ 1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4 การสรุป วิเคราะห์ ประเมินผล และปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ จากข้อมูลการนำไปใช้จริงเพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ระยะที่ 3 การนำเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วย การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลจากผล การนำไปใช้จริงระยะที่ 2 เพื่อนำมาสังเคราะห์เสนอเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์ และนำเสนอผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานของกรณีศึกษา

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทอเดออร์ฟศึกษา (ฉบับสมบูรณ์) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ตั้งอยู่บนฐานความรู้ของความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์และการพัฒนาบนฐานกระบวนการที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และเชื่อว่าสรรพสิ่งล้วนสัมพันธ์และประสานเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้น กระบวนการจึงเป็นการบูรณาการเชื่อมโยงการเรียนรู้เพื่อความมุ่งหมายที่จะดึงศักยภาพซึ่งแฝงเร้นในตัวนิสิตแต่ละคนให้แสดงออกมา ไม่ใช่มุ่งนำข้อมูลจากภายนอกใส่เข้าไป โดยนัยนี้ นิสิตจะสามารถ ข้ามพ้นความรู้ในระดับการคิดเพียงอย่างเดียว ไปสู่ความรู้ในระดับที่รู้ได้ด้วยใจที่ เกิดสมาธิและสุนทรียภาพ เป็นการเรียนรู้ที่มีทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตไร้สำนึกไปพร้อม ๆ กัน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ นิสิตเกิดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐาน ช่วยให้เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ลึกซึ้งพร้อม ๆ ไปกับการเรียนรู้ถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม และเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งรอบตัวในธรรมชาติ ค้นพบศักยภาพสูงสุดของตัวเอง เองบนฐานเนื้อหาแต่ละวิชาในสาขาการศึกษาปฐมวัยได้

1.2 หลักการพื้นฐานของกระบวนการจัดการเรียนรู้ มี 5 ประการ ได้แก่

1) การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ คือ การจัดเงื่อนไขให้นิสิตเข้าสู่ภาวะจิตที่เหมาะสมต่อ

การเรียนรู้รู้อย่างมีสติกับปัจจุบันขณะ และ นำสภาวะจิตดังกล่าวใช้ในการเรียนรู้ มีสติใคร่ครวญผ่าน ความเงียบความลึกซึ้งแห่งจิต

2) การบูรณาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ คือ การจัดเงื่อนไขให้จิตเกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ ภายในตนและความรู้ที่อยู่ภายนอกตัว การบูรณาการ เรียนรู้ที่เข้าถึงความจริง ความดี และความงามไว้ด้วยกัน การบูรณาการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมทั้งสามฐาน ได้แก่ ฐานกาย ฐานใจ และฐานหัว และการบูรณาการการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลและชุมชนการเรียนรู้

3) การส่งเสริมบรรยากาศแห่งกัลยาณมิตร และความมีอิสระผ่อนคลาย คือ การดูแลบรรยากาศของ กลุ่มแบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมการเปิดใจ มีความเท่าเทียม ไม่มีการตัดสินคุณค่า ทำให้มีความเป็นอิสระ ผ่อนคลาย ทำตัวตามสบายและมีความไว้วางใจ

4) การสร้างความหมายและการเรียนรู้ที่ เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานด้วยตนเอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ประสบการณ์ตรง การรับรู้ประสบการณ์ และการ ใคร่ครวญด้วยตนเอง ทั้งการแสดงออกในเชิงเหตุผลและ เหนือเหตุผล ส่งผลให้จิตปรับหรือบูรณาการหรือสร้าง แบบแผนของความคิดใหม่ เข้าใจข้อจำกัดและศักยภาพ ของตนเอง

5) การส่งเสริมแบบแผนกิจกรรมที่มี จังหวะสม่ำเสมอ คือ การผสมผสานจังหวะการเรียนรู้ ของการหายใจเข้า หายใจออก มีเวลาที่สงบนิ่ง รับรู้ เข้าไปภายใน ใคร่ครวญ และมีเวลาของการเคลื่อนไหว แสดงออก สัมพันธ์กับผู้อื่น

1.3 วัตถุประสงค์ของกระบวนการจัดการ เรียนรู้ฯ คือ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาในรายวิชา ตามหลักสูตร เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานสำหรับนิสิตสาขา วิชาการศึกษาปฐมวัยได้

1.4 เงื่อนไขของกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ได้แก่ ความสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นภายใต้กรอบ โครงสร้าง และการเข้าร่วมกระบวนการด้วยความสมัครใจ

1.5 ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ฯ สามารถ แบ่งได้ 6 ลักษณะ ดังนี้

1) กิจกรรมการปฏิบัติผ่านความสงบนิ่ง (stillness practices) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ นิสิตรู้ตัว เข้าสู่คลื่นอัลฟาซึ่งเป็นคลื่นสมองในภาวะผ่อนคลายและเฝ้าต่อการเรียนรู้ จากนั้นจึงมีความพร้อมใน การรับรู้ เรียนรู้ และนำไปใช้ในการใคร่ครวญ ตัวอย่าง กิจกรรมในการวิจัยนี้ ได้แก่ การเปิดทวารการรับรู้ทั้งสิบ การเปิดประสาทสัมผัสรับรู้ การอยู่กับความเงียบ การภาวนากับเพลงกล่อมเด็ก การนั่งสมาธิเทคนิคต่างๆ

2) กิจกรรมการปฏิบัติผ่านการเคลื่อนไหว (movement practices) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ นิสิตฝึกการสังเกตอย่างมีสติกับการเคลื่อนไหว ฝึกการ ใคร่ครวญจากการเคลื่อนไหว นิสิตจะได้เปิดพื้นที่แห่ง การเรียนรู้ผ่านปัญญาทางกาย ตัวอย่างกิจกรรมในการ วิจัยนี้ ได้แก่ โยคะ การเคลื่อนไหวอย่างใคร่ครวญตาม ลักษณะอุปนิสัยของธาตุสี่ การเคลื่อนไหวอย่างใคร่ครวญ พร้อมบทเพลงในกิจกรรมวงกลม (circle) ของอนุบาล

3) กิจกรรมการปฏิบัติผ่านกระบวนการ เชิงสร้างสรรค์ (creation process practices) เป็น กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ นิสิตสังเกตอย่างใคร่ครวญภายใน พัฒนาญาณทัศนะ และความละเอียดอ่อนประณีต นิสิต จะได้เปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ผ่านสุนทรียภาพ การ แสดงออกเชิงเหนือเหตุผล เช่น ความรู้สึก สัญลักษณ์ ภาพ เสียงเพลงมากขึ้น ตัวอย่างกิจกรรมในการวิจัยนี้ ได้แก่ การร้องเพลง การระบายสีน้ำเทคนิค wet on wet การปั้นขี้ผึ้ง งานหัตถกรรม (การทอผ้าอย่างง่าย การทำ ตุ๊กตา) การเล่านิทาน การจำลองตนเองในภาพนิ่ง ภาพ โคนใจและชัดใจ การทำบันทึกการเรียนรู้

4) กิจกรรมการปฏิบัติแบบนักกิจกรรม (activist practices) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นิสิตสัมผัสเรียนรู้และใคร่ครวญ เห็นความเชื่อมโยงแห่งเหตุปัจจัยของความสุข ความทุกข์ในชีวิตจริง ตัวอย่างกิจกรรมในการวิจัยนี้ ได้แก่ การทำงานจิตอาสา ทัศนศึกษา วัฒนธรรมชาติชมชนภาคสนามตามความสนใจ การจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กอนุบาลในชุมชน การทัศนศึกษา

5) กิจกรรมการปฏิบัติผ่านพิธีกรรมตามประเพณี (ritual/cyclical practices) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นิสิตสัมผัสถึงพลังและจิตวิญญาณของธรรมชาติ ประเพณีวิถีชีวิต เปิดญาณทัศนะและสัมผัสเรียนรู้ตนเอง พัฒนาความสงบเย็นและละเอียดประณีตภายใน ซึ่งการจัดกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับวันสำคัญตามโอกาสต่างๆ และนำมาบูรณาการสู่การเรียนการสอน ตัวอย่างกิจกรรมในการวิจัยนี้ ได้แก่ การจัดดอกไม้จัดใจและร่วมกิจกรรมวันไหว้ครู การทำกระทงและร่วมประเพณีลอยกระทง

6) กิจกรรมการปฏิบัติผ่านความสัมพันธ์ (relation practices) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นิสิตฝึกสติ ฝึกลมองสภาวะภายใน สะท้อนตนเอง อาศัยความสัมพันธ์ของคัลยามิตรสะท้อนซึ่งกันและกัน ตัวอย่างกิจกรรมในการวิจัยนี้ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การรับฟังอย่างลึกซึ้ง การเล่าเรื่อง (Quest) การแสวงหาของตนเอง การเล่าอดีตชีวิตประวัติ เกมการละเล่นและศิลปะแบบกลุ่ม

1.6 เนื้อหาของกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ มี 2 ประการ ได้แก่ เนื้อหาของแต่ละรายวิชาตามหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และเนื้อหาด้านทักษะตามแนวจิตตปัญญาศึกษา เช่น การทำสุนทรียสนทนา การรับฟังอย่างลึกซึ้ง การฝึกลมองเห็นตามที่เป็นจริง การเป็นผู้สังเกตการณ์ภายในตนเอง การมีสติกับปัจจุบันขณะ และการน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญ

1.7 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1) แบบแผนของขั้นตอนการจัดกิจกรรมแต่ละสัปดาห์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมพร้อมกายใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสติรู้ตัว เข้าสู่คลื่นสมองในภาวะผ่อนคลาย เอื้อต่อการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เน้นภาคจิตวิญญาณซึ่งเชื่อมโยงกับเนื้อหาในรายวิชา ตัวอย่างกิจกรรมขั้นนี้ในการสอนเรื่องอุปนิสัยของมนุษย์ ได้แก่ เปิดทวารการรับรู้ทั้งสิบ และสื่อน้ำกับตัวตน (ศิลปะถ่ายทอดลักษณะอุปนิสัยของตนเอง)

ขั้นตอนที่ 2 การรับประสบการณ์ เป็นการนำเนื้อหาในรายวิชาแต่ละครั้งมาออกแบบการจัดประสบการณ์ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา โดยเลือกใช้ลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นตามธรรมชาติของเนื้อหานั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เกิดประสบการณ์ตรง เปิดการรับรู้อย่างลึกซึ้งต่อผู้คนและบรรยากาศที่แวดล้อม ตัวอย่างกิจกรรมขั้นนี้ในการสอนเรื่องอุปนิสัยมนุษย์ ได้แก่ เคลื่อนไหวอย่างใคร่ครวญตามลักษณะอุปนิสัยชาติสี่ พิจารณารูปภาพเด็กสี่แบบ และเล่าเรื่องกรณีตัวอย่างของเด็กสี่แบบในสถานการณ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การใคร่ครวญการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในประสบการณ์ที่ได้รับ เปิดพื้นที่แห่งความไว้วางใจให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนมุมมองประสบการณ์ภายในตนเอง จากนั้นจึงเป็นเวลาแห่งความสงบในการใคร่ครวญการเรียนรู้ ตัวอย่างกิจกรรมขั้นนี้ในการสอนเรื่องอุปนิสัยมนุษย์ ได้แก่ สุนทรียสนทนาสะท้อนจากประสบการณ์ที่ได้รับ ร้องเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาติสี่ สังเกตตนเองซึ่งเป็นกิจกรรมต่อเนื่องนอกห้องเรียนหนึ่งสัปดาห์ และบันทึกการเรียนรู้

2) ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมตามโครงการสอนระยะยาว เป็นขั้นตอนที่ต้องบูรณาการ 2 ส่วน ได้แก่ เนื้อหาแต่ละรายวิชาและกิจกรรมด้าน

จิตตปัญญาศึกษา สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ลำดับของเนื้อหาแต่ละรายวิชากับการออกแบบกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาที่สอดคล้องกัน และการคำนึงถึงพัฒนาการของกิจกรรมจากง่ายไปยาก กิจกรรมที่เป็นฐานต่อยอดกัน

1.8 แนวทางการประเมินผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ (1) ประสิทธิผล คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐาน (2) ประสิทธิภาพ คือ การประเมินความเหมาะสมและความพึงพอใจของนิสิตในการเข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้

1.9 แนวทางการนำกระบวนการเรียนรู้ ไปใช้ คือ ผู้ใช้ควรทำความเข้าใจปรัชญาและโครงสร้างของกรอบความคิด อีกทั้งควรมีประสบการณ์การฝึกฝนด้วยตนเองก่อน และในขั้นตอนการนำไปใช้ ผู้ใช้ควรประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ บริบท และผู้เรียน

1.10 บทสรุป กระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นการพัฒนา นิสิตสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ตามหลักสูตรกำหนด แต่การบูรณาการโดยใช้แนวจิตตปัญญาศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ส่งผลให้นิสิตพัฒนาตามรายวิชา อีกทั้งมีการรับรู้ตนเอง มีสติใคร่ครวญ เชื่อมโยงการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมทั้งความคิดเชิงวิชาการ ความรู้สึกตระหนักในคุณค่า และพลังเจตจำนงในวิชาชีพครูปฐมวัย

2. ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานในตนเอง สามารถจำแนกได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การมีสติกับปัจจุบันขณะ พบว่า การจัดการเรียนการสอนส่งผลให้นิสิตมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการมีสติ การสังเกตจิตตนเอง การสังเกตการณ์ภายในตนเอง การเรียนรู้ในสภาวะที่จิตสงบ ใจอ่อนคลาย แต่กลับเพิ่มสภาวะการตระหนักรู้การเรียนรู้ให้มากขึ้น

2) การรับฟังอย่างลึกซึ้งและสุนทรียสนทนา พบว่า การจัดการเรียนการสอนส่งผลให้นิสิตมีการรับฟังที่ดีขึ้น ฟังอย่างเปิดใจ ไม่มีอคติ ไม่ตัดสิน ถูกผิด แขนงลอยสมมติฐาน รับรู้ผู้อื่นอย่างลึกซึ้งขึ้น พูดอย่างมีสติมากขึ้น ค่อยๆ เรียบเรียง พูดโดยไม่มีถูกหรือผิด พูดอย่างเปิดเปลือย พูดอย่างที่ใจเรากิดและเป็น

3) การน้อมสัจใจอย่างใคร่ครวญ พบว่า การจัดการเรียนการสอนส่งผลให้นิสิตมีการไตร่ตรองตนเองมากขึ้น นำเรื่องที่เรียน หรือความรู้ที่อยู่ภายนอกตัว เชื่อมโยงมาสู่การเรียนรู้ภายในตน เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม หรือใคร่ครวญจนเกิดเป็นการเรียนรู้ใหม่ๆ มีการตระหนักรู้จากการใช้หัวใจใคร่ครวญ ประสบการณ์ต่างๆ รู้จักการเรียนรู้ที่ผุดเกิดขึ้นมาในเวลา ที่จิตว่างและไร้อคติ

4) การได้เรียนรู้วิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาตนเอง พบว่า นิสิตได้เรียนรู้อย่างแท้จริงผ่านวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งช่วยทำให้มีเข้าใจอย่างชัดเจนผ่านประสบการณ์จริง การลงมือกระทำ การคิดใคร่ครวญ และในสภาวะที่สนุก มีความสุข และกระตือรือร้น เนื่องจากเป็นผู้ลงมือทำเอง และเป็นผู้เรียนรู้ สรุปความรู้ในภายในตนเอง อีกทั้งช่วยให้นิสิตเกิดแรงบันดาลใจ มีต้นแบบในการนำไปใช้ประยุกต์ในวิชาชีพครู

5) การยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติ พบว่า นิสิตได้พัฒนาการยอมรับความเป็นไปตามธรรมชาติจากการมองความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ของมนุษย์ การมองเห็นอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงภายในตนเองที่แปรเปลี่ยนไปตลอด การตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดข้อคิดในการดำเนินชีวิตดีๆ การเข้าถึงความจริง การแก้ปัญหา หรือการทำจิตของตนเองได้

6) การเข้าใจตนเอง พบว่า นิสิตมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความเข้าใจในตนเองมากขึ้น โดยมีเนื้อหาของวิชาเป็นพื้นฐาน ตัวอย่างเช่น วิชาการจัด

ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวทฤษฎีพลา จากเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการและอุปนิสัยของมนุษย์ สำหรับวิชาวัฒนธรรมไทยและท้องถิ่นศึกษามาจาก เนื้อหาเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอม ตนเองและผู้อื่น ซึ่งช่วยให้เห็นมิติตระหนักในศักยภาพและ สิ่งที่ทำหายของตนเอง เกิดความคลั่งคลาย การพัฒนา ความสมดุลในตนเอง

ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานที่มีต่อ จิตสำนึกส่วนรวม พบว่า การจัดการเรียนการสอนส่งผล ให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจ ความรัก และความ เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มีการเปลี่ยนวิถีคิดมุมมอง และ สัมพันธภาพต่อผู้อื่นในทางที่สร้างสรรค์ และการเข้าใจถึง การมีชุมชนกัลยาณมิตรที่ช่วยทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาที่นำ กระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ไปใช้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวจิตปัญญาศึกษาไปใช้จำแนกตามรายวิชา ค่าร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และค่าร้อยละของจำนวนนิสิต

เกรด/ร้อยละของ คะแนน	จำนวนนิสิต			ร้อยละของจำนวน นิสิตทั้งหมด
	การจัดประสบการณ์ ตามแนวทฤษฎีพลา	วัฒนธรรมไทยและ ท้องถิ่นศึกษา	รวม	
A = 85% ขึ้นไป	12	46	58	69.05
B+ = 80-84%	2	17	19	22.62
B = 75-79%	2	1	3	3.57
C+ = 70-74%	1	-	1	1.19
C = 65-69%	2	-	2	2.38
D+ = 60-64%	1	-	1	1.19
รวม	20	64	84	100

จากตารางข้างต้น พบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน โดยได้ระดับ คะแนนร้อยละ 85 ขึ้นไป (เกรด A) มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 69.05 ของนิสิตทั้งหมด น้อยที่สุดได้แก่ระดับ คะแนนร้อยละ 75-79 (เกรด C+) และระดับคะแนน ร้อยละ 65- 69 (เกรด D+) คิดเป็นร้อยละ 1.19 ตาม ลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตาม แนวจิตปัญญาศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม คือ การเตรียมพร้อมกายใจ การรับประสบการณ์ใหม่ และการใคร่ครวญ การเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่าง แท้จริง เนื่องจากร่างกายและจิตใจที่พร้อม อยู่ในสภาวะที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้นิสิตเปิดรับประสบการณ์ต่างๆ ที่ เข้ามา นอกจากนั้น การสรุปใคร่ครวญประสบการณ์ ทำใ้ นิสิตตระหนักถึงประสบการณ์ที่ได้รับ นำมาแสดงออก ทั้งในเชิงเหตุผลและเหนือเหตุผล ส่งผลให้นิสิตปรับ หรือบูรณาการหรือสร้างแบบแผนของความคิดใหม่ เข้าใจข้อจำกัดและศักยภาพของตนเอง ดังที่ มานิตา ลีโทสวัสดิ์ (2553) กล่าวว่า หากบุคคลไม่มีการใคร่ครวญ ประสบการณ์ อาจทำให้ประสบการณ์ที่ได้รับนั้นผ่าน

เลยไปโดยไม่ได้ฝังรากอยู่ในตัวตนของบุคคลเลยก็เป็นได้

เงื่อนไขของการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้มาใช้ คือ ความสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นภายใต้กรอบโครงสร้าง ซึ่งสรุปจากการศึกษาในครั้งนี้ที่ดำเนินการทดลองใช้ในรายวิชาหนึ่ง และปรับปรุงนำไปใช้จริงในอีกรายวิชาหนึ่ง จึงพบว่ารายละเอียดของกิจกรรมมีความแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของวิชา แม้ว่าจะอยู่ในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น วิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนววอลดอร์ฟ ลักษณะกิจกรรมจะเน้นไปทางศิลปะสีน้ำ งานหัตถกรรม และการเคลื่อนไหวประกอบบทเพลงสำหรับวิชาวัฒนธรรมไทยและท้องถิ่นศึกษา ลักษณะกิจกรรมมีจุดเน้นไปที่กิจกรรมอัตชีวประวัติ กิจกรรมศิลปะที่เป็นการสรุป เช่น ภาพประทับใจวัยเด็ก ภาพสะท้อนจิตวิทยาคนไทย หรือกิจกรรมผอนพักตระหนักรู้ก็จะปรับให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหามากขึ้น เช่น ผ่อนคลายกับเพลงกล่อมเด็ก โดยนัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้จะใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาซึ่งมีกรอบความคิดที่เป็นโครงสร้างใหญ่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเหมือนกัน แต่การนำประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมซึ่งเป็นรายละเอียดต้องมีความยืดหยุ่นและให้มีความเหมาะสมกับบริบท ดังนั้น ผู้ใช้กระบวนการจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจ ฝึกฝน สร้างเข้าใจอย่างชัดเจนเสียก่อน จึงจะประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการอย่างกลมกลืนทั้งเนื้อหาและกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการแนวจิตตปัญญาศึกษาที่กล่าวว่า รูปแบบและกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการอบรมไม่ใช่หัวใจของการจัดกระบวนการ แต่การตระหนักถึงเป้าหมายในการพัฒนาภายใน และการเลือกใช้รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับสถานะของผู้ร่วมเรียนรู้ในกระบวนการอบรมคือหัวใจของ

กระบวนการอบรม และการจัดกระบวนการที่ดีคือการคำนึงถึงความยืดหยุ่นตามสภาพการณ์จริงภายใต้กรอบโครงสร้างที่ชัดเจน (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551) และสอดคล้องกับธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อติสร จันทรสุษ (2552) ได้สรุปไว้ว่าจิตตปัญญาศึกษาเน้นที่การปฏิบัติที่เป็นจริงมากกว่าทฤษฎี ไม่มีการสร้างนิยามและขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในเชิงกระบวนการ ดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดอย่างตายตัวได้ว่าขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไร และกำหนดให้เกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่ได้มีเพียงการสร้างเงื่อนไขที่ดีที่สุดเพื่อ “เอื้อ” ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเท่านั้น

2. ผลการเรียนรู้จากการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษานี้ใช้

ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานของนิสิตสาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย ได้แก่ การมีสติกับปัจจุบันขณะ มีความเข้าใจตนเอง ยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติ ได้เรียนรู้วิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาตนเอง มีปัญญาในการปล่อยใจอย่างใคร่ครวญ พัฒนาการรับรู้รับฟังอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาด้านความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มีการเปลี่ยนวิธีคิดมุมมอง และสัมพันธภาพต่อผู้อื่นในทางที่สร้างสรรค์ การมีชุมชนกัลยาณมิตรที่ช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนพื้นฐานของขอบข่ายรายวิชา ผลสรุปดังกล่าวมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งระบุว่า “บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและยอมรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก” (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2549) จากมาตรฐานที่กำหนดข้างต้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาสามารถพัฒนานิสิตได้ครอบคลุม

คุณลักษณะดังกล่าวได้ว่าเป็นองค์รวม กล่าวคือ 1) ส่งเสริมให้บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ วิชา นั้น ๆ อย่างเชื่อมโยงความหมายและคุณค่าของวิชา กับการพัฒนาตนเองและวิชาชีพได้ 2) สามารถส่งเสริม ให้บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตาม ความรับผิดชอบ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมได้ และ 3) สามารถส่งเสริมให้บัณฑิตเรียนรู้อย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีต่อการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีสุขภาพดีทั้งด้าน ร่างกายและจิตใจ”

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตที่เข้าร่วมการ วิจัยผ่านตามเกณฑ์ทุกคน อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ ยังส่งผลให้นิสิตเกิดการยอมรับคุณค่า สร้างความหมาย ของเนื้อหาวิชานั้น ๆ ด้วยตนเอง และยังพัฒนาชีวิตให้ ดึงกันไปด้วยพร้อมกัน โดยไม่แยกการเรียนรู้ การพัฒนา วิชาชีพกับชีวิตออกจากกัน สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (2544: 358-359) ซึ่งกล่าวถึงหลักธรรม “สัมมา อาชีวะ” ว่า การทำงานเพื่อสร้างสรรค์เกื้อกูลแก่ชีวิต และสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ทำชีวิตของเราให้มีคุณค่า นอกจกนั้น ยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองอีกด้วย เช่น เป็นแดนฝึกฝนพัฒนาทักษะต่าง ๆ พัฒนาความ สามารถในการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ความมี ฉันทะ มีสติ สมาธิ พัฒนาดังปัญหาด้วยการมีโยนิโส มนสิการ คิดถูก ปฏิบัติถูกต้องอาชีพการงานของตน ทำให้ การงานนั้นเป็นส่วนแห่งศึกษา เป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนา ชีวิตของตนให้ก้าวหน้าไปในมรรคด้วยดี โดยนัยนี้ ผู้ที่ พัฒนานักศึกษาด้านวิชาการศึกษาศาสตร์ไป ซึ่งจะไปเป็นต้น แบบที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งสำหรับเด็กวัยอนุบาล ไม่ใช่ เป็นผู้ป้อนข้อความรู้ จึงต้องตระหนักว่าผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนเฉพาะด้านวิชาการนั้นไม่เพียงพอ ต้องแสดงให้ นิสิตได้เห็นความเชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกันทั้งหมด ว่า “ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นอย่างนั้น” การเรียนการสอน ต้องไม่มุ่งเฉพาะการเรียนรู้วิชาการที่มีเนื้อหาเป็นตัวตั้ง เท่านั้น แต่ต้องทำให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลง

ขั้นพื้นฐานโดยมีเนื้อหาวิชานั้น ๆ เป็นฐานที่มีจุดเน้น ที่แตกต่างกันไป ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากระบวนการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษานำไป บูรณาการและสามารถพัฒนาสิ่งดังกล่าวได้แนวทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการศึกษาสำหรับนิสิตฝึกหัดครู สาขาอื่น ๆ ว่าจะสามารถบูรณาการแนว จิตตปัญญา ศึกษาได้อย่างไร เพื่อการสังเคราะห์เป็นรูปแบบกว้าง ๆ ที่มีคุณลักษณะเฉพาะแต่ละสาขา

1.2 ควรมีการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ของ สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ต่อไป เพื่อการวิเคราะห์อย่าง ลงลึกว่าแต่ละธรรมชาติวิชาที่มีลักษณะเฉพาะของกิจกรรม และตัวบ่งชี้ของผลสัมฤทธิ์อย่างไร

1.3 ควรมีการศึกษากับนิสิตสาขาวิชาการ ศึกษาปฐมวัยในบริบทอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบว่า มี กระบวนการและสภาพการณ์เงื่อนไขร่วมและเฉพาะ อย่างไร ในกระบวนการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ผู้ใช้ควรศึกษาทำความเข้าใจและมีความเชื่อในปรัชญา หลักการและกรอบความคิดของ กระบวนการจัดการเรียนรู้ฯ ฉบับนี้ก่อน

2.2 ผู้ใช้ควรเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนได้ จึงต้อง มีการฝึกฝนและมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับจิตตปัญญา ศึกษาด้วยตนเองก่อน

2.3 ผู้ใช้ควรออกแบบ ประยุกต์ใช้รูปแบบ กระบวนการและกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบท สถานะ ผู้เรียน จุดหมายของเนื้อหาวิชานั้น ๆ ตามกรอบ โครงสร้างใหญ่

2.4 การพัฒนาคนให้ลงลึกถึงภายใน ผู้จัด กระบวนการเป็นเพียงผู้สร้างเงื่อนไขและอำนวยความสะดวก แต่กระบวนการเรียนรู้จะขึ้นกับผู้เรียนเท่านั้น และเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยระยะเวลา

เอกสารอ้างอิง

- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2551). **จิตตปัญญาศึกษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและการจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษา ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อติสร จันทรสข. (2552). **ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอส. พี. เอ็น. การพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2547). **ธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเข้าถึงความจริงทั้งหมด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน
- ประเวศ วะสี. (2549). **จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ใน มติชนรายสัปดาห์**. (15 กรกฎาคม).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พริทจ็อฟ คาปรา. (2543). **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ: ทักษะแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่**. เล่มที่ 3. (พิมพ์ครั้งที่ 4). แปลโดยพระประชา ปสันนัมโมและคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ: โกมล คิมทอง.
- มานิตา ลีไทชวลิต. (2553). **การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูปฐมวัยในโรงเรียนเรียนรวม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจักขณ์ พานิช. (2550). **เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ: การศึกษาดังเส้นทางแสวงหาทางจิตวิญญาณ**. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการแนวจิตตปัญญาศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2549). **มาตรฐานการอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- หฤทัย อนุสสรราชกิจ. (2549). **การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาเด็กอย่างใคร่ครวญเพื่อปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของครูการศึกษาปฐมวัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Duerr, M. (2009). **The tree of contemplative practices**. Retrieved 2009-09-29. (Online). Available: <http://www.contemplativemind.org/practices/tree.html> [2010, February 23].
- Hart, T. (2003). Opening the contemplative mind in the classroom. **Journal of Transformative Education**. 1(X): 1-19
- Haynes, D. J. (2005). **Contemplative practice and the education of the whole person**. Retrieved 2009-09. (Online). Available: <http://www.contemplativemind.org/programs/academic/Haynes.pdf>[2010, January 15].